

از تجربه‌های سبز آموزگاران جهان یاد بگیریم

راه برای آموزش اثربخش در ۳ هفته‌ی اول سال تحصیلی

ترجمه و تدوین؛ مهتاب خسروشاهی

اشاره

شروع همیشه سخت و البته مهم است. شاید تفاوتی هم نداشته باشد که مدیریت کلاسی پرجمعیت یا چندنفره را به عهده بگیریم. در واقع مقرر فرماندهی شاید چندان مهم نباشد، تسلط بر اوضاع به‌ویژه در نقطه‌ی شروع مهم است. بررسی‌های پژوهشگران نشان می‌دهد که تدریس، کنترل کلاس و برقراری ارتباط مناسب با دانش‌آموزان در سه هفته‌ی نخست شروع سال تحصیلی، سخت‌تر و مهم‌تر از هر زمان دیگری است. این شرایط در دوره‌ی ابتدایی به مراتب سخت‌تر و پیچیده‌تر است؛ چرا که دانش‌آموزان بخشی از آموخته‌های سال گذشته را هم فراموش کرده‌اند و همین موضوع، در هفته‌های نخست شروع سال تحصیلی جدید، وارد شدن به فضای آموزش را به مراتب سخت‌تر می‌کند.

اما برای شکستن این فضا، مرکز آموزش و تدریس دانشگاه لینکولن نبراسکای شمالی، با بهره‌گیری از تجربه‌های معلمان آن دیار، ۱۰۱ راه کلیدی را برای شروع آموزشی موفق در سه هفته‌ی نخست شروع سال تحصیلی پیشنهاد می‌کند. با بعضی از این نکات آشنا می‌شویم. البته پژوهشگران این دانشگاه معتقدند، اجرای موفق این راه‌ها، به شش پیش شرط اساسی نیاز دارد.

– همکاری مناسب دانش‌آموزان برای ورود به فضای درس و مدرسه پس از گذر از فضای طولانی مدت تابستان و ورود به فضای جدید؛
– آگاهی دانش‌آموزان به ضرورت فراگیری مفاهیم درسی در ساعت‌های حضور در کلاس درس؛
– ادبیات کلامی آموزگار؛

– حمایت از دانش‌آموزان سال‌های نخست هر دوره‌ی تحصیلی، به‌ویژه ابتدایی، برای ورود به فضای آموزش؛
– تشویق دانش‌آموزان برای درگیر شدن با فضای آموزش و پرورش؛
– ایجاد فضای مشارکت و هم‌یاری در کلاس.

۱. در اولین روز شروع سال تحصیلی، فضای کلاس را با آشنایی دانش‌آموزان با یکدیگر و سپس بازی و سرگرمی شروع کنیم.
۲. بازی‌هایی را انتخاب کنیم که همه‌ی بچه‌ها در آن‌ها مشارکت داشته باشند.
۳. بازی‌های پایه‌های دوم و سوم ابتدایی را با هدف یادآوری مفاهیم درسی سال گذشته انتخاب کنیم.
۴. از وسایل کمک‌آموزشی مانند کارت‌های بازی و یا هر وسیله‌ی کمک‌آموزشی که کاربرد بازی هم داشته باشد، استفاده کنیم.
۵. خودمان را کامل معرفی کنیم و کمی هم درباره‌ی خانواده‌مان برای آن‌ها صحبت کنیم. مثلاً این که چند فرزند دارم و سن آن‌ها چه قدر است.
۶. تلاش کنیم با گفتار ساده و صمیمی به بچه‌ها نزدیک شویم.
۷. با مطرح کردن موضوعی که احساس می‌کنیم به آن علاقه دارند، ذهنشان را درگیر کنیم تا زودتر وارد فضای درس و مدرسه شوند.
۸. در مقابل پاسخ‌های آن‌ها جبهه نگیریم و بگذاریم راحت اظهار نظر کنند؛ حتی اگر اظهار نظرشان درست به نظر نیاید.
۹. سعی کنیم در این پرسش و پاسخ‌ها، خجالت و کم‌رویی احتمالی‌شان برطرف شود.
۱۰. دانش‌آموزان کم‌حرف و ساکت را با پرسیدن سؤال، وارد بحث کنیم
۱۱. تشویق کلید موفقیت است. برای هر حرکت مثبت، آن‌ها را تشویق کنیم.
۱۲. با انجام فعالیت‌های عملی آموزش را شروع کنیم.
۱۳. برنامه‌ها یا فعالیت‌های مشارکتی، بیش از فعالیت‌های فردی

اثربخش هستند. بهتر است برنامه‌های درسی یا هر فعالیت دیگری را به صورت گروهی برنامه‌ریزی کنیم.

۱۴. هر چه زودتر با شرایط تحصیلی و سطح فراگیری دانش‌آموزان آشنا شویم، سریع‌تر می‌توانیم الگوی مناسب آموزشی-پرورشی را انتخاب کنیم

۱۵. ویژگی‌های فردی دانش‌آموزان را بشناسیم.

۱۶. نحوه‌ی برقراری ارتباط روانی و کلامی با دانش‌آموزان را شناسایی

کنیم

۱۷. زمان‌بندی را به دانش‌آموزان بیاموزیم.

۱۸. آشنایی با کتاب‌خانه‌ی مدرسه، نخستین و مهم‌ترین گام برای آشنا

کردن دانش‌آموزان با کتاب و کتاب‌خوانی است.

۱۹. آن‌ها را با منابع معتبر علمی مانند دایره‌المعارف‌ها آشنا کنیم.

۲۰. اینترنت و رایانه و طرز استفاده‌ی صحیح از آن‌ها را به تدریج و

با برنامه‌ریزی به دانش‌آموزان بیاموزیم؛ حتی اگر این آموزش به صورت تئوری باشد.

۲۱. آن‌چه را از آن‌ها می‌خواهیم، به دقت برایشان شرح دهیم؛ انضباط

در کلاس، نظم در انجام تکالیف، حضور مستمر و...

۲۲. شیوه‌ی برگزاری آزمون‌ها، چه کلاسی و چه آزمون‌های ترم را

برایشان توضیح بدهیم.

۲۳. هر چند دیگر مثل گذشته، نمره تنها ملاک سنجش دانش‌آموزان

نیست، اما در این باره هم با آن‌ها صحبت کنیم. این‌که چه سهمی از تلاش

آن‌ها با استفاده از عبارت‌های گوناگون و چه سهمی از طریق نمره

ارزش‌گذاری می‌شود؟

۲۴. معتطف باشیم؛ با وجودی که باید به اصول و مقررات تعیین‌شده

پای‌بند باشیم تا دانش‌آموزان هم به تعهداتشان به خوبی عمل کنند، اما در

بعضی شرایط باید انعطاف‌پذیر باشیم.

۲۵. در کلاس‌های پرجمعیت خود دانش‌آموزان و عملکرد آن‌ها بسیار

مؤثر است. بنابراین تا حد امکان زمینه را برای فعالیت تک‌تک آن‌ها فراهم

کنیم

۲۶. قبل از برگزاری آزمون‌ها، چه کلاسی و چه امتحانات ترم، با

ارائه‌ی نمونه سؤال، آن‌ها را با فضای امتحان و نحوه‌ی برگزاری و نوع

سؤال‌ها آشنا کنیم.

۲۷. در اولین آزمون‌ها، برگه‌ها را همراه خود دانش‌آموزان تصحیح

کنیم تا ترس از امتحان برطرف شود.

۲۸. تفاوت بین همکاری و یا انجام تکالیف به جای دوستان و

هم‌کلاسی‌ها را برای آن‌ها شرح بدهیم.

۲۹. با وضعیت تحصیلی و خانوادگی دانش‌آموزان آشنا شویم.

۳۰. بعضی از بچه‌ها برای همراهی با والدین، بخشی از وظایف آن‌ها

مثل نگهداری از خواهرها و برادرهای کوچک‌تر را به عهده می‌گیرند. درباره‌ی این مسائل آگاه باشیم و از این نظر هم وضعیت بچه‌ها را بررسی کنیم

۳۱. بخش مهمی از موفقیت فرایند آموزش و پرورش، به تمرکز دانش‌آموزان روی فعالیت‌های فردی بستگی دارد. تلاش کنیم تا دانش‌آموزان با برنامه‌ریزی به فعالیت‌های فردی بپردازند.

۳۲. کلاس درس را با نشاط آغاز کنیم. خواندن یک سرود دسته‌جمعی، چند حرکت ساده‌ی تردستی در کلاس و کارهای دیگری از این دست، باعث ایجاد نشاط در دانش‌آموزان می‌شود.

۳۳. کلاس درس را سر وقت آغاز کنیم تا در عمل بچه‌ها را به نظم عادت دهیم.

۳۴. نظم کلاس را حین تدریس حفظ کنیم. این نکته به‌ویژه درباره‌ی کلاس‌های پرجمعیت بسیار مهم است.

۳۵. هر روز در پایان تدریس، چند پرسش شفاهی مطرح کنیم تا به این ترتیب ارزیابی بهتری از میزان فراگیری دانش‌آموزان داشته باشیم.

۳۶. برای شروع تدریس، از تصویر، طرح، معما، چند پرسش خاص و یا هر شیوه‌ی دیگری که ذهن بچه‌ها را درگیر می‌کند، استفاده کنیم (توفان ذهن برای فراگیری بهتر مفاهیم).

۳۷. پیش از شروع مبحث جدید، پرسش‌های دانش‌آموزان از مبحث قبلی را روی تخته‌سیاه بنویسیم و بکوشیم با مشارکت بچه‌ها، پاسخ و پرسش‌ها را بیابیم.

۳۸. تا پیش از رفع اشکالات دانش‌آموزان، مبحث جدیدی را آغاز نکنیم.

۳۹. هر جلسه از بچه‌ها بخواهیم درس جلسه‌ی آینده را مطالعه کنند و نکاتی را که به نظرشان مبهم می‌رسد، روی برگه‌ای بنویسند و به شما بدهند. با این کار، هم شما با نکات مورد توجه بچه‌ها آشنا می‌شوید و هم بچه‌ها به مطالعه‌ی مباحث درسی پیش از تدریس، عادت می‌کنند.

۴۰. از بچه‌ها بخواهیم هر جلسه یک خبر مهم از روزنامه یا مجله‌ی ویژه‌ی سنشان را بنویسند و همراه خود سر کلاس بیاورند. روی خبر مورد نظر بحث کنیم و هر جلسه را به بحث روی یکی از موضوع‌ها اختصاص دهیم.

۴۱. از دانش‌آموزان بخواهیم برنامه‌ها و آرزوهای خود را روی برگه‌ای بنویسند و یک کپی از آن را پیش خودشان نگه دارند و اصل برگه را به شما بدهند. به این ترتیب، شما از اهداف آن‌ها آگاه می‌شوید و آن‌ها هم اهدافشان را از یاد نمی‌برند.

۴۲. با اجرای برنامه‌هایی مثل برگزاری جلسه‌های بحث و گفت‌وگو، ارائه‌ی مباحث درسی در کلاس و... آن‌ها را برای حضور در جمع آماده کنیم

۴۳. برنامه‌های پرورشی مانند بازدیدها، برنامه‌های فرهنگی و... را از همان روزهای نخست شروع سال تحصیلی آغاز کنیم.

۴۴. اجرای برنامه‌های ورزشی از دیگر نیازهای دانش‌آموزان هستند. برگزاری بازی‌ها و برنامه‌های ورزشی آن‌ها را از نظر جسمی و روانی آماده می‌کند.

۴۵. درباره‌ی فلسفه و هدف آموزش و پرورش با بچه‌ها صحبت کنیم تا همکاری و همراهی بیشتری با ما داشته باشند.

۴۶. راه‌های جایگزین را به آن‌ها بیاموزیم.

۴۷. با همکاری دانش‌آموزان در فضای کلاس، تغییراتی ایجاد کنیم تا فضا برای آن‌ها دوست‌داشتنی‌تر شود.

۴۸. آموزگار دموکراتی باشیم. هرچند رعایت نظم ضروری است، اما در پایه‌ی اول و دوم ابتدایی باید کمی آزادانه‌تر عمل کرد.

۴۹. پژوهش و تحقیق و شیوه‌ی آن را به دانش‌آموزان سوم ابتدایی به بعد بیاموزیم و کمک کنیم تا برای پژوهش‌هایشان از منابع تحقیقاتی استفاده کنند. این کار از شروع سال تحصیلی جدید، برای بچه‌ها به عادت تبدیل می‌شود.

۵۰. برای فراگیری (آموزش) مفاهیم درسی هیجان ایجاد کنیم. برای این کار کافی است در کنار تدریس، همان مفهوم درسی، فعالیت علمی، بازدید یا یک کار آزمایشگاهی ترتیب دهیم.

۵۱. شماره تلفن محل کار والدین دانش‌آموزان را داشته باشیم.

۵۲. دلیل غیبت‌های آن‌ها را جویا شویم. برخی از غیبت‌ها به‌ویژه در نخستین روزهای شروع سال تحصیلی، ممکن است به دلیل ترس از مدرسه باشد.

۵۳. تشویق نیازی انکارناپذیر برای پیشرفت تحصیلی است. این تشویق می‌تواند زبانی، با اهدای جایزه و یا هر شکل دیگری باشد. روزهای نخست شروع سال تحصیلی نیاز دانش‌آموزان بیش‌تر از هر زمان دیگری است.

۵۴. دانش‌آموزان باید واکنش‌های مثبت و منفی ما را ببینند. اما این واکنش‌ها، به‌ویژه واکنش‌های منفی، باید تنها با تغییر لحن کلام یا چهره، بدون هرگونه توهین صورت گیرد. در روزهای نخست سال تحصیلی، بچه‌هایش از هر زمان دیگری نسبت به رفتار آموزگار حساس هستند.

۵۵. با گروه‌بندی دانش‌آموزان، فعالیت‌های آن‌ها را منسجم کنیم.

۵۶. به دانش‌آموزانی که از نظر درسی ضعیف‌اند، مسؤلیت‌های آموزشی محول کنیم.

۵۷. به دانش‌آموزان فرصت بدهیم تا در همین روزهای نخست سال تحصیلی، مهارت‌هایشان را نشان بدهند. برای این کار به آن‌ها فرصت فعالیت بدهیم.

۵۸. با والدین جلسات خصوصی برگزار کنیم. تأثیر این جلسات بیش

از جلسه‌های چندین نفره‌ی اولیا و مربیان است.

۵۹. از همین روزهای نخست شروع سال تحصیلی، بچه‌ها را به نوشتن عادت بدهیم. برای این کار از آن‌ها بخواهیم هر روز حداکثر در دو تا سه خط، درباره‌ی موضوعی که دوست دارند، مطلبی بنویسند.

۶۰. مجله یا کتابی مناسب با سن دانش‌آموزان انتخاب کنیم و با قسمت‌بندی آن، هر روز بخشی از آن را همراه دانش‌آموزان در کلاس بخوانیم. این کار مهارت خواندن را در آن‌ها تقویت می‌کند و باعث آشنا شدن با لغت‌های جدید می‌شود.

۶۱. بازی‌های فکری به‌ویژه آن‌هایی که به‌صورت پرسش و پاسخ هستند، شروع خوبی برای تقویت حافظه‌ی دانش‌آموزان محسوب می‌شوند.

۶۲. از بچه‌ها بخواهیم هر کدام عکسی از خودشان بیاورند. عکس‌ها را روی مقوا بچسبانیم و مشخصات مختصری از بچه‌ها را زیر آن‌ها بنویسیم. این تابلو را در کلاس نصب کنیم تا دانش‌آموزان با یکدیگر بیشتر آشنا شوند.

۶۳. گروه‌ها، اعم از کار گروه‌ها و یا گروه‌های ورزشی و... می‌توانند برای خود سرگروه انتخاب و کارت عضویت صادر کنند. این کار فعالیت آن‌ها را منسجم‌تر و ارتباط آن‌ها را بیش‌تر می‌کند. به‌عنوان آموزگار، به این برنامه‌ریزی‌ها هویت ببخشیم و آن‌ها را هدایت کنیم.

۶۴. در صورت نیاز به تکمیل آموزش برخی مفاهیم، می‌توانیم سرعت آموزش را کند کنیم.

۶۵. تکلیف شب، مکمل آموزش‌های مدرسه است، به‌شرطی که میزان آن به حدی باشد که مانع از تفریح و بازی بچه‌ها نشود.

۶۶. از بچه‌ها بخواهیم دفترچه‌ای تهیه کنند. در هر صفحه، کارهایی را که دوست دارند در طول یک روز انجام بدهند بنویسند و روبروی آن‌هایی که انجام داده‌اند، علامت بزنند. این کار زمان‌بندی را به آن‌ها می‌آموزد.

۶۷. هر روز از یک دانش‌آموز بخواهیم پیش از شروع کلاس یا در پایان ساعت کلاس، داستان کوتاهی را تعریف کند. این کار کم‌رویی روزهای اول مدرسه را برطرف می‌کند.

۶۸. خلاصه‌نویسی، یکی دیگر از برنامه‌هایی است که می‌تواند در همین روزهای شروع سال تحصیلی، بچه‌ها را با نوشتن و کوتاه نوشتن آشنا کند. برای این کار در پایان هر جلسه و یا هر یک جلسه در میان، از بچه‌ها بخواهیم چند خط درباره‌ی مطالبی که یاد گرفته‌اند، بنویسند.

۶۹. هنگام تدریس درس‌هایی مثل ریاضیات یا علوم به بچه‌ها اجازه بدهیم راه‌حل‌های مختلف، حتی راه‌حل‌های اشتباهشان را با جرئت بگویند. پس از آن، همراه همه‌ی بچه‌ها، روی راه مورد نظر بحث کنیم.

۷۰. اگر دانش‌آموزان در پایه‌ی قبل نیز در همین مدرسه بوده‌اند، با آموزگار سال گذشته‌ی آن‌ها گفت‌وگویی داشته باشیم تا از هر نظر بهتر و زودتر با شرایط آن‌ها آشنا شویم.